

Inventarisatie Preventieve Interventies met betrekking tot het versterken van mentale veerkracht en psychische gezondheid van asielzoekers en vluchtelingen – aanvullende inventarisatie vanuit de vaktherapeutische beroepen

Initiële opdrachtgever: Menzis COA Administratie

Verantwoordelijk uitvoerende eerdere inventarisatie: Pharos en Arq Psychotrauma Expert Groep

Verantwoordelijk uitvoerende inventarisatie vaktherapeutische beroepen: Federatie Vaktherapeutische Beroepen (FVB) en Hogeschool Windesheim

Auteur:

Pim Hoek

Zwolle, januari 2017

Inventarisatie Preventieve Interventies (IPI) vaktherapeutische beroepen

Inleiding

Deze inventarisatie is een aanvullende inventarisatie op de eerder uitgevoerde inventarisatie door Pharos en Arq. In het bespreken van de aangeleverde interventies in de adviesraad is naar voren gekomen dat er geen inventarisatie is gedaan naar de inzet van de vaktherapeutische beroepen, terwijl de indruk was dat deze beroepsgroepen wel degelijk in de praktijk worden ingezet en van toegevoegde waarde kunnen zijn als preventieve interventies voor de betreffende doelgroep. Hierop is in een zeer korte periode (4 t/m 15 december 2017) een inventarisatie uitgezet vanuit de Federatie voor Vaktherapeutische Beroepen (FVB) onder de leden van de beroepsgroepen die onderdeel zijn van de FVB.

Deze beknopte rapportage beoogt een nadere toelichting te geven op de inventarisatie die is gedaan door de Federatie van Vaktherapeutische Beroepen (FVB).

Vraagstelling daarbij is of en zo ja op welke wijze vaktherapeutische interventies ingezet worden bij asielzoekers en vluchtelingen?

In een begeleidende email aan de leden van de FVB is een uitleg gegeven over de achtergrond van de inventarisatie en is verzocht om het bijgeleverde format dat ook voor de bredere inventarisatie is gebruikt in te vullen.

In het rapport: "Inventarisatie Preventieve Interventies met betrekking tot het versterken van mentale veerkracht en psychische gezondheid van asielzoekers en vluchtelingen" wordt het volgende geschreven over vaktherapie.

Vaktherapie

De vaktherapeutische beroepen (beeldende therapie, dramatherapie, muziektherapie, danstherapie, psychomotorische therapie, speltherapie) zijn niet expliciet meegenomen in de inventarisatie, maar deze kunnen wel degelijk van waarde zijn in het ontwikkelen en uitvoeren van interventies. Het ervaringsgerichte karakter, waarbij de taligheid niet voorop staat, en de vormen sport- en bewegen, beeldend werken, en muziek kunnen ook vanuit cultureel aspect goed aansluiten bij de doelgroep (en schrikken daarmee minder af voor de doelgroep dan interventies voor 'psychische problemen'). Wanneer het in de beleving van de doelgroep bijvoorbeeld sport en spel is, maar er juist gewerkt wordt aan samenwerken, communicatieve vaardigheden en leren ontspannen, worden mensen wel (preventief) ondersteund op psychisch vlak en op het gebied van gezondheid in brede zin zonder dat ze de vaak grote (culturele) drempel richting GGZ over moeten. De Federatie van Vaktherapeutische Beroepen (FVB) heeft recent een brede inventarisatie van interventies uitgevoerd om daarmee ook deze kennis uit het werkveld op te halen en te kunnen delen of verbinden. Preluderend op de definitieve uitkomsten kan worden gesteld dat vaktherapeutische interventies veelvuldig gebruikt worden bij de doelgroep. De recent verschenen Generieke Module Vaktherapie (Netwerk Kwaliteitsontwikkeling GGZ, november 2017), biedt nadere informatie, onder meer rond welke klachten en problemen aangepakt worden door vaktherapeutische beroepen, en wat vaktherapie kan betekenen in preventieve zin (onder meer qua 'activering' en 'empowerment').

Opbrengst

In een korte inventarisatieperiode van 4 t/m 15 december 2017 zijn er vele reacties gekomen. Vele telefoongesprekken en emails vanuit vaktherapeuten uit het gehele land.

Meerdere mensen hebben aangegeven wel een bijdrage te willen leveren, maar het binnen de gestelde termijn niet te kunnen realiseren. Zo'n 5 mensen hebben daarnaast aangegeven wel iets aan te willen leveren, maar deze hebben de gestelde termijn niet gehaald.

In totaal zijn er 17 beschreven interventies aangeleverd. 15 in de IPI-format, 3 in een andere format. Daarnaast is er zeer diverse aangeleverd als onderzoeksrapportage, een uitgebreide 'manual',

onderzoeksartikelen, afstudeeronderzoeken en artikelen uit het Tijdschrift voor vaktherapie. Een aantal stukken hiervan worden hieronder op een rij gezet.

- Een zeer uitvoerige beschrijving van een 'manual' rondom Coping with loss and trauma through art therapy van Fiety Meijer – Degen (2009), beeldend therapeute.
- Artikel: Syrian kids adapt to new life in Canada through art therapy. Omayra Issa (2016) - CBC News
- Een onderzoeksartikel: "Dance/ Movement therapy and resilience building with female asylum seekers and refugees: a phenomenological practice based research." Katia Verreault (2017), danstherapeut.
- Artikel 'beweeg mee', participatie vanuit de opleiding psychomotorische therapie van Hogeschool Windesheim uit het Tijdschrift voor Vaktherapie met daarin een onderdeel over de inzet van interventies bij vluchtelingen. Pim Hoek (2016), psychomotorisch therapeut.
- Projectbeschrijving en nieuwsbrief (september 2017) van het AMIF project "opvang in beweging" van het COA met beweegcoaches en bevorderen gezonde leefstijl, veelal door psychomotorisch therapeuten. Aangeleverd door Zazie van Rijnbeek, psychomotorisch therapeut.
- Onderzoeksresultaten van 'trauma in beweging' vanuit het lectoraat Bewegen, Gezondheid en Welzijn. Dit naast hieronder genoemde module Psychomotorische therapie in de stabilisatiefase van complex trauma. Door Mia Scheffers, Ingrid Nissen, Sjoukje Verveld, Krista van Berkel, Janneke Hatzmann & Joeske van Busschbach (2016).
- Onderzoek naar dissociatie en lichaamsbeleving bij complex trauma. Een exploratief onderzoek naar de samenhang tussen dissociatieve symptomen en lichaamsbeleving bij vluchtelingen met een complex trauma. Melissa de Graaf en Milou Wuite (2016).
- Onderzoek 'move that PTSS'. Kwantitatief experimenteel interventieonderzoek naar de effecten van PMT op vluchtelingen met (complex) PTSS. Tirza van der Linden (2016).
- Onderzoek PMT vluchtelingen en PTSS. Een literatuuronderzoek naar de bijdrage van psychomotorische therapie aan de behandeling van vluchtelingen met posttraumatische stressstoornis. Charlotte Hoek (2016).
- Onderzoek speltherapie voor vluchtelingenkinderen. Froukje Dorland-Geerds en Anneke van der Wouden-Mulder (2017).

Overzicht aangeleverde interventies

Nr.	Interventie	Vaktherapeutisch beroep	Organisatie/ praktijk	Auteur(s)	IPI format?
1	Spelstimuleringsprogramma de Droomvogel	Speltherapie	De Droomvogel	Marlies Greve	Ja
2	Bevorderen seksuele gezondheid	Dramatherapie	Sense NN	Renny Polstra	Ja
3	Een Rups Leren Vliegen	Beeldende therapie	Praktijk RoZijn	Rosalinde Willemse	Ja
4	OOG voor vluchtelingen	Dramatherapie	SCIT	Emilia de Gruijter	Ja, met aanvullend artikel
5	Speltherapie	Speltherapie	Speltherapie-amsterdam	Maartje van den Berg	Ja
6	Danstherapie	Danstherapie	Kadanst	Karin van Sabben	Ja

7	Speltherapie	Speltherapie	Praktijk Abrazos	Ellen Cheung - van den Heuvel	Ja
8	Safe & Sound	Muziektherapie	Musica Humana	Sander van Goor	Ja
9	Speltherapie	Speltherapie	Speltherapie Hetty Pilmeyer	Hetty Pilmeyer	Ja
10	1: Huizen van Karton 2: De Olifant Huilt 3: Laat maar zien wie je bent 4: Een Rups Leren Vliegen	Landelijk netwerk van zelfstandig gevestigde vaktherapeuten (beeldende, muziek-, drama- en spel- en psychomotorische (kinder)therapie).	Stichting Tussenspel	Arja Diepstraten, Truus Wertheim Cahen, Germa de Jong, Jan Baan, Rachel Frankenhuis, Rosalinde Willemse.	Ja
11	Stepping Stones	Speltherapie		Joyce Grimmerink	Ja
12	Speltherapie	Speltherapie	Praktijk voor Speltherapie	Ankie de Gelder	Ja
13	(bewegings)activering	Psychomotorische therapie	Ambulatorium Hogeschool Windesheim	Pim Hoek & Janneke Hatzmann	Ja
14	interventie relaxatie en yoga	Psychomotorische therapie	Ambulatorium Hogeschool Windesheim	Pim Hoek & Janneke Hatzmann	Ja
15	sociaal functioneren ouder(s) en kind(eren)	Psychomotorische therapie	Ambulatorium Hogeschool Windesheim	Pim Hoek & Janneke Hatzmann	Ja
16	Spelend Wijs	Dramatherapie		José van der Hei	Nee
17	Creatieve therapie voor AMA's en asielzoekersjongeren	expressie via drama, theater, dans, beweging, muziek, rap, video		José van der Hei	Nee
18	Psychomotorische therapie in de stabilisatiefase van complex trauma	Psychomotorische therapie	Centrum '45, Arq, PsyQ, GGZ Drenthe, Altrecht, GGZ Centraal, NVPMT, RGOc, SIA en Hogeschool Windesheim	Mia Scheffers, Ingrid Nissen, Sjoukje Verveld, Krista van Berkel, Janneke Hatzmann & Joeske van Busschbach	Nee, uitgewerkte module per sessie en met theoretische onderbouwing (en onderzoeksresultaten)

Verwerken en ordenen van aangeleverde interventies

Vanuit deze inventarisatie kan geconcludeerd worden dat vanuit iedere vaktherapeutische discipline (beeldende therapie, dramatherapie, muziektherapie, danstherapie, psychomotorische therapie en speltherapie) interventies zijn aangeleverd. Hoewel het verschillende beroepsgroepen betreft, zijn er ook overeenkomsten voor wat betreft de werkwijze en doelstellingen die nagestreefd worden.

Recent is er een Generieke Module Vaktherapie (Netwerk Kwaliteitsontwikkeling GGz, november 2017) verschenen.

De generieke module Vaktherapie beschrijft de inhoud en organisatie van vaktherapie en de wijze waarop psychische aandoeningen met behulp van vaktherapie kunnen worden behandeld. Deze module beschrijft de aangeboden zorg beschreven vanuit het gezamenlijk perspectief van patiënten, vaktherapeuten en verwijzers. De module beschrijft wat het begrip vaktherapie inhoudt en voor welke klachten en problemen de diverse vaktherapeutische disciplines kunnen worden ingezet ((Netwerk Kwaliteitsontwikkeling GGz, november 2017).

Vanuit de recent verschenen Generieke Module, wordt een ordening aangebracht vanuit de invalshoek van 'transdiagnostische factoren'.

Onderstaand een schema van genoemde factoren en welke klachten en problemen daarbinnen aangepakt worden door vaktherapeutische beroepen.

Transdiagnostische factor	Klachten en problemen van patiënten
Waarneming	Het leren voelen en bepalen van grenzen; het herkennen van lichaamssignalen, en deels het verbeteren van de lichaamsbeleving.
Arousal	Het reguleren van spanning, reduceren van stress en het leren ontspannen.
Executieve functies	Het reguleren van impulsen en agressie.
Emotieregulatie	Het reguleren en uiten van emoties.
Verlies	De verwerking van verlieservaringen en ingrijpende veranderingen een plaats kunnen geven.
Sociaal functioneren/ sociale interactie	Het verbeteren van de omgang met anderen en het verbeteren van het sociaal functioneren, het leren hanteren en aangeven van grenzen.
Regelsystemen	In staat zijn om met ritmisch terugkerende veranderingen in het leven om te gaan.

Naast bovenstaande factoren wordt in de aangeleverde beschrijvingen en artikelen rondom preventieve interventies bij vluchtelingen en statushouders ook gesproken over de factoren: 'activering' en 'empowerment'.

Een ordening van de aangeleverde interventies op basis van de transdiagnostische factoren kan een waardevolle vervolgstap zijn om meer generiek te kunnen beschrijven welke bijdrage de vaktherapeutische beroepen (mogelijk ook per beroepsgroep) kunnen leveren.

Vervolg in ontwikkeling

Naar aanleiding van de vele reacties is er in afstemming met de Federatie voor Vaktherapeutische Beroepen besloten om een vervolg te geven aan de opzet. De opzet hierbij is als volgt:

1. Een kennisnetwerk vaktherapie "preventieve interventies vluchtelingen" opzetten, waarbij de eerste bijeenkomst gepland gaat worden.
2. Verder selecteren welke interventies in aanmerking komen of samengevoegd kunnen worden om een productbeschrijving te doen volgens de gestelde kwaliteitseisen van de 'commissie producten en modulen' van de FVB. Dit om de interventie ook meer theoretische onderbouwen te geven.

De aangeleverde interventies verschillen in kwaliteit van beschrijving, wat deels kan komen door de korte tijd van de inventarisatie, maar ook kan betekenen dat de onderbouwing nog verdere aandacht vraagt.

3. Verwerken en samenvatten van de aangeleverde literatuur en verdere literatuurstudie initiëren om de meerwaarde en werkzame elementen van de (preventieve) inzet van vaktherapeutische interventies te onderbouwen. Onderzoeken van mogelijkheden voor onderzoek en een onderzoeksaanvraag hierbij.

4. Verder doorontwikkeling van de transdiagnostische inhoud in het (preventief) werken met vluchtelingen en statushouders, om de Generieke module Vaktherapie verder te implementeren in de praktijk.

5. Op basis van bovenstaande een positionpaper/ factsheet opstellen rondom de meerwaarde van de inzet van vaktherapeutische beroepen in de (preventieve) behandeling van vluchtelingen en asielzoekers.